

ОСНОВНІ ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТВАРИННИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

MAIN ENVIRONMENTAL ASPECTS OF LIVESTOCK ACCOUNTING IN CURRENT ECONOMIC CONDITIONS

У статті розглянуто основні результати екологічної діяльності підприємств, зайнятих у тваринництві, які залежать від безперервності прийняття зважених і послідовних рішень керівників у галузі природокористування; особливості виникнення та розвитку обліку, який орієнтований на нагромадження та використання інформації про діяльність підприємства, де відбувається ґрунтування на інформаційній базі сьогодні, що впливає на навколишнє природне середовище з кращим або не найкращим результатом. Доведено, що необхідно внести екологічну діяльність у національну систему бухгалтерського обліку і контролю. Нині політика держави з питань економіки має забезпечити сталий економіко-екологічний розвиток сільського господарства в Україні. Необхідно використати комплекс ефективних державних важелів та механізмів, наукових підходів та інструментів, що допоможуть підвищити конкурентоспроможність аграрного сектору економіки та галузі тваринництва загалом. Це забезпечить її економіко-екологічне зростання та раціональне природокористування тваринництва.

Ключові слова: екологічний облік, облікові аспекти галузі, тваринництво, екосистема, складові частини системи обліку сільського господарства.

В статье рассмотрены основные результаты экологической деятельности пред-

приятий, занятых в животноводстве, которые зависят от непрерывности принятия взвешенных и последовательных решений руководителей в области природопользования; особенности возникновения и развития учета, который ориентирован на накопление и использование информации о деятельности предприятия, где происходит обоснование на информационной базе сегодня, что влияет на окружающую природную среду с лучшим или не самым лучшим результатом. Доказано, что необходимо внести экологическую деятельность в национальную систему бухгалтерского учета и контроля. Сейчас политика государства по вопросам экономики должна обеспечить устойчивое экономико-экологическое развитие сельского хозяйства в Украине. Необходимо использовать комплекс эффективных государственных рычагов и механизмов, научных подходов и инструментов, которые помогут повысить конкурентоспособность аграрного сектора экономики и отрасли животноводства в целом. Это обеспечит ее экономико-экологический рост и рациональное природопользование животноводства.

Ключевые слова: экологический учет, учетные аспекты отрасли, животноводство, экосистема, составляющие системы учета сельского хозяйства.

УДК 657.1:33

<https://doi.org/10.32843/bses.51-32>

Людвенко Д.В.

к.е.н., доцент, докторант
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

Liudvenko Dmytro

National Science Center
“Institute of Agrarian Economy”

It is necessary to identify articles that can provide information on the costs of environmental performance, environmental and human safety, product and service labeling (in order to organize the accounting of environmental costs). The selection of such articles should be consistent with the economic nature of the costs involved. They are necessary for the accumulation of information by reporting elements. The Accounts Plan requires the introduction of separate subaccounts to account for environmental assets. The emergence of a wide range of stakeholders with concerns about the results and consequences of the environmental performance of economic agents has necessitated research on the environmental aspects of animal husbandry, it is used by economic entities, (especially large industrial enterprises), the costs, obligations and consequences, currently. They are environmentally significant to objectively evaluate the value of the company. It is to increase investment attractiveness, competitiveness, as well as. Many large organizations challenges of organizing and maintaining environmental accounting most often due to the fact that the theoretical, organizational and methodological provisions. These types of accounting are still underdeveloped. There is no unity of views on its objects; in addition, the question of the very definition of environmental accounting remains open. We can assume that environmental, analyzing the work of various scientists. Accounting is a system that can be used to identify, organize, regulate and display data and information on the state of the environment in natural and value. The environmental accounting system must be built on the same principles as other accounting systems (full coverage, consistency, continuity, etc.) Its order to enable a complete and true reflection of the state and dynamics of nature, to establish the relationship between the economy and the costs of preventative measures, develop environmental measures and compensate for the damage caused to the environment, environmental accounting can be used as an accounting subsystem that generates, at the current stage of economic development. Transmits to users information on economic transactions related to the use of the environment and the impact of economic activity on its state in the agricultural sector (animal husbandry).

Key words: ecological accounting, accounting aspects of the industry, livestock, ecosystem, constituent systems of accounting of agriculture.

Постановка проблеми. Розвиток бухгалтерського обліку, а саме його історія як інституційної категорії, постійно вдосконалюється відповідно до зростаючих потреб користувачів облікової інформації в сучасних соціально-економічних умовах господарювання на вимогу сталого розвитку. Саме сталий розвиток формулює необхідний перелік об'єктів та предмет обліку, який забезпечує адаптацію до змін місії підприємства під впливом інститутів обліку на запит інформації. Розвиток усіх сфер суспільної діяльності, підвищення конкурен-

тоспроможності вітчизняних товаровиробників, якості продукції (особливо в аграрній сфері), на нашу думку, є можливими лише за умови забезпечення екологічних аспектів обліку в аграрному секторі економіки. Сьогодні традиційно система бухгалтерського обліку не відображає врахування екологічного впливу на навколишнє середовище з боку сільськогосподарського підприємства та виконання ним функцій екологічного управління та контролю. Місія бізнесу на вимогу сталого розвитку полягає у збереженні навколишнього середовища

та раціональному використанні природних ресурсів. Розвиток економіки держави в сучасних умовах господарювання безпосередньо залежить від зниження негативного впливу на навколишнє середовище не тільки під час використання екологічно безпечних технологій виробництва в аграрній сфері, але й за правильно сформованої управлінської звітності в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Створення унікальної системи обліку на підприємствах галузі тваринництва через концепцію сталого розвитку у розбудові бухгалтерського обліку, що змінює усвідомлення своєї господарської діяльності в сучасних економічних, юридичних, соціальних, екологічних умовах суспільства, досліджується в працях багатьох учених.

Так, над вирішенням цих питань працювали О. Гусаковська [4], Т. Кірсанова [8], О. Кожухова [9], О. Морозова [11], Є. Муруєва [12], К. Саєнко [13], Л. Чхутіашвілі [14] та інші науковці. В Україні вивчення бухгалтерського обліку в екологічній сфері (особливо в галузі тваринництва) лише набирає популярності. Так, піонерами, які досліджують екологічний облік в аграрній сфері, є О. Вороновська [1], С. Голов [2; 3], В. Жук [5; 6], Л. Максимів [10], Ю. Штика [15] та інші вчені.

Постановка завдання. Актуальним питанням на сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки є завдання бухгалтерського обліку вирішити ці проблеми. Перш за все, на нашу думку, слід визначити термін екологічного обліку тваринництва, його функції та екологічну звітність, що визначило мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Потрібно наголосити на тому, що логічний зміст поняття екологічного обліку, остаточна зрозумілість та завершеність його як системи знань в еколого-економічній теорії ще є дискусійним питанням серед науковців. Так, потрібно погодитися з дослідженнями з вітчизняних учених щодо того, що екооблік є частиною управлінського обліку, яка навіть має власний вік, а саме близько 25 років. Сталий розвиток та нове соціально-економічне середовище здійснення господарської діяльності вимагають від обліку об'єднання процесів ідентифікації, вимірювання та комунікації еколого-економічної інформації. Як нам відомо, це дає різним користувачам інформації (внутрішнім і зовнішнім) змогу ухвалювати відповідні правильні, неупереджені та виважені управлінські рішення [1; 10].

Безперечно, різні науковці-практики по-різному визначають термін «екологічний облік». Українські дослідники відображають екологічний облік як фізичні запаси природних ресурсів, вартісну оцінку впливу на природне середовища та витрати на захист природи.

Враховуючи цей підхід, ми адаптували розробки таких науковців, як Ю. Штик, М. Щуренко щодо

визначення основних понять з обліку природоохоронної діяльності, екологічного обліку та екологічних витрат в аграрній сфері економіки (табл. 1).

З табл. 1 видно, що екологічний облік – це система, яка може використовуватися для виявлення, організації, регулювання й відображення даних та інформації про стан навколишнього середовища в натуральних та вартісних показниках. Система екологічного обліку має бути побудована на таких самих принципах, як інші системи обліку (повне висвітлення, послідовність, безперервність, періодичність тощо), щоб вона мала змогу надати повне й дійсне відображення стану та динаміки природи, встановити взаємозв'язок між економікою та витратами на профілактичні заходи, розробити заходи з охорони навколишнього середовища та відшкодування збитку, завданого екології [15, с. 236].

Загальновідомо, що Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» є одним з основних принципів єдиного грошового вимірника бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що вимірює та узагальнює всі господарські операції підприємства, де фінансова звітність має здійснюватися в єдиній грошовій одиниці [7]. Однак, як зазначає С. Голов, сучасна економіка потребує такої системи бухгалтерського обліку, яка б не обмежувалася грошовими вимірниками, системою рахунків, подвійним записом та реєстрацією лише минулого [3].

Зараз ми вже можемо стверджувати, що екологічний бухгалтерський облік – це самостійна, автономна підсистема інформаційної бази управління в межах національної системи обліку. Необхідно зазначити, що нині в економічній літературі мало визначень екологізації бухгалтерського обліку. Отже, враховуючи цей підхід, ми адаптували розробки В. Жука, що підходить з позицій характеристики бухгалтерського обліку як науки та її функцій. З огляду на підхід В. Жука у сфері екології, функцій бухгалтерського обліку в екологічній сфері галузі тваринництва буде виглядати таким чином (рис. 1).

Із зазначеної схеми функцій бухгалтерського обліку в екологічній сфері галузі тваринництва можна припустити, що є розширення інформаційних можливостей облікової системи аграрного сектору економіки. На нашу думку, відображення в позабалансовому обліку нефінансових показників екологічного обліку допоможе надати власникам та керівникам господарства важливу інформацію для стратегічного управління ресурсним потенціалом захисту навколишнього середовища. Ці зміни зумовлюють розширення у складі об'єктів позабалансового обліку відповідно до зростаючих інформаційних запитів з питань екології в аграрній сфері. Підтвердження наших думок знаходимо у дослідженнях С. Голова, який зазначає, що пред-

Сутність понять «облік природоохоронної діяльності», «екологічний облік» та «екологічні витрати» в агарній сфері економіки

Автор	Визначення
О. Вороновська [1]	Облік природоохоронної діяльності на рівні підприємств може бути використаний у контексті методик управлінського обліку, фінансового обліку задля подання зовнішньої звітності, а також аналізу фізичних витрат сировини за методом «витрати – випуск».
О. Гусаковська [4]	Екологічні витрати – це природоохоронні витрати, що є вираженою у вартісній формі сукупністю всіх видів ресурсів, необхідних для здійснення природоохоронної діяльності.
В. Жук [5]	Екологічні витрати – це систематизація видів діяльності природоохоронного характеру за стадіями системи еколого-економічного управління, визначення величини пов'язаних з ними витрат, обґрунтування бази для порівняння природоохоронних витрат, розроблення процедури їх аналізу та складання звітів для керівництва різного рівня управління.
Т. Кірсанова [8]	Екологічний облік – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування задля передачі її внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень.
О. Кожухова [9]	Екологічний облік є самостійним напрямом бухгалтерського обліку, а його широке впровадження дасть змогу на рівні підприємств-природокористувачів активізувати практичну природоохоронну діяльність та здійснити інформаційний супровід екологічного контролінгу.
О. Морозова [11]	Екологічні витрати виникають в результаті взаємодії організації та природного середовища і, як правило, виділяються у вигляді витрат на охорону навколишнього середовища, відтворення відновлювальних ресурсів та оплату негативного впливу на навколишнє середовище.
Є. Муруєва [12]	Екологічний облік – це самостійний напрям бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкта, який забезпечить бухгалтерський облік відповідною екологічною інформацією, нині не має систематизованого характеру.
К. Саєнко [13]	Екологічні процеси господарюючого суб'єкта слід розглядати за напрямками природокористування, такими як освоєння, видобування, використання природних ресурсів; негативний вплив на навколишнє середовище; природоохоронна діяльність.
Л. Чхутіашвілі [14]	Екологічний облік – це процес відображення в системі бухгалтерського обліку природоохоронних витрат та зобов'язань організації, а також соціально-еколого-економічних результатів діяльності господарюючих суб'єктів для управління бізнесом та досягнення оптимальної еколого-економічної ланки на ринку товарів та послуг.

Джерело: адаптовано автором підхід таких науковців, як Ю. Штик, М. Щуренко [15, с. 235]

мет бухгалтерського обліку поділяється на традиційний, що відображає ретроспективні показники господарської діяльності підприємства, та перспективний, що характеризує стратегічні показники діяльності [2, с. 410].

Для того щоб організувати бухгалтерський облік екологічних витрат, необхідно виділити статті, які зможуть надати інформацію стосовно витрат на екологічну результативність, безпеки навколишнього середовища та людей, маркування продукції

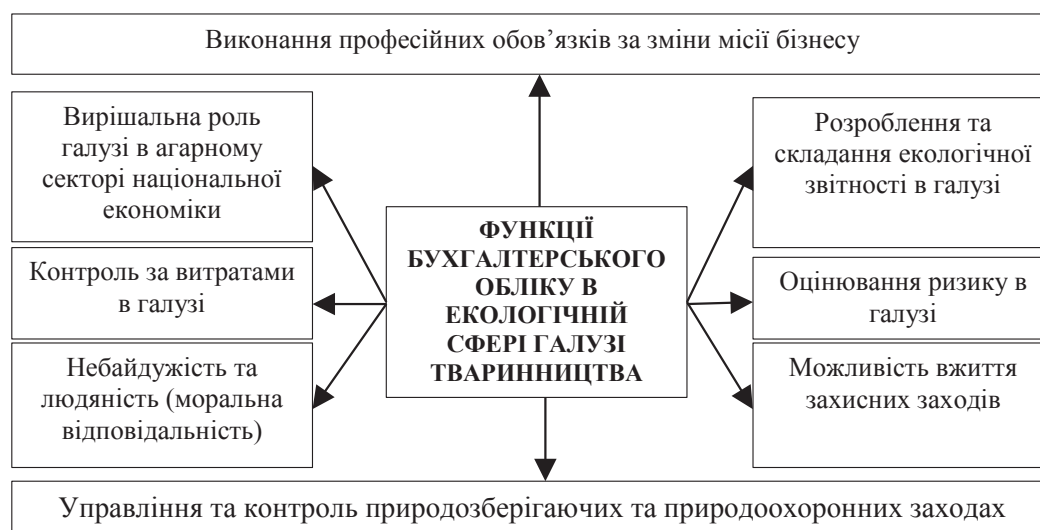

Рис. 1. Функції бухгалтерського обліку в екологічній сфері галузі тваринництва

Джерело: адаптовано автором підхід В. Жука [5, с. 20]

та послуг. Виділення таких статей необхідно узгодити з економічною природою відповідних витрат та критеріїв їх визнання через те, що це є необхідним для нагромадження інформації за елементами для складання звітності. В Плані рахунків необхідним є введення окремих субрахунків для обліку екологічних об'єктів. Перелік основних груп і видів витрат екологічного призначення запропонував В. Жук. Ми погоджуємося з думкою вченого й наводимо частину з них:

– витрати господарства на охорону та ремонт основних фондів навколишнього природного середовища;

– капітальні вкладення на заходи з утримання з охорони природного середовища й раціонального використання природних ресурсів;

– витрати на наукові дослідження та підготовку фахівців у галузі охорони природного середовища та раціонального використання ресурсів природи;

– витрати на утримання й діяльність державних органів та експертно-аудиторські послуги із сертифікації з екологічної безпеки;

– платежі з екології (плата за викиди CO₂ в повітря, плата за використання води та оренда землі) [5, с. 21].

Безперечно, в нових соціально-економічних умовах господарювання саме екологічна звітність є головним елементом сталого економічного розвитку підприємств аграрної сфери. Саме взаємодія сільськогосподарського підприємства з громадськістю щодо дій з охорони навколишнього природного середовища, усвідомлення результату цих дій, місії бізнесу в новому соціально-економічному середовищі є гарною основою господарської діяльності та джерелом інформації під час аудиту [16].

Враховуючи всі дослідження в цьому напрямі, ми адаптували розробки В. Жука, Ю. Штик, М. Щуренко, де визначено, що має включати еко-

логічна звітність в аграрному секторі економіки та галузі тваринництва (табл. 2).

Згідно з табл. 2 припускаємо, що система обліку екологічної діяльності повинна мати чотири основні складові частини, такі як облік екологічних витрат за традиційною бухгалтерською звітністю, облік екологічних зобов'язань за податковою звітністю, звітність про природоохоронну діяльність за екологічними стандартами, статистична звітність відповідної інформації. На нашу думку, кожна складова частина екологічної звітності має економічну, соціальну, юридичну та інформаційну цінність.

Публічна інформації про господарську діяльність підприємства галузі тваринництва з питань екозахисних заходів в його річному бухгалтерському звіті допомагає власникам оцінювати діяльність керівництва, забезпечувати широкий суспільний контроль, сприяє формуванню позитивного іміджу організації в соціально-економічному середовищі. Умовно користувачів екологічної інформації сільськогосподарського підприємства можна поділити на внутрішніх та зовнішніх. До внутрішніх можна віднести екологічний відділ, фахівців з питань екології, бухгалтерію, керівництво, персонал підприємства, а до зовнішніх – державні та місцеві органи влади, інвесторів, природоохоронні організації тощо. Недостатня увага до кожного з типу користувачів інформації, на нашу думку, істотно збільшує ризик недовіри до підприємства, спотворює загальну картину фінансового становища. В майбутньому це може привезти до знецінення вартості підприємства на ринку, втрати впливу на соціально-економічне середовище та, як наслідок, порушення балансу продовольчої безпеки в державі.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, в результаті аналізу, погоджуючись із різними думками вчених, нормативною інформацією,

Таблиця 2

Складові частини екологічної звітності в аграрному секторі економіки (тваринництво)

ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ	
<i>Основна бухгалтерська звітність</i>	
Баланс	звіт про фінансові результати
<i>Статистична звітність</i>	
форма № 1 – відходи сільського господарства (річна)	форма № 2 – небезпечні відходи сільського господарства
форма № 3 – ТП (повітря) (річна)	форма № 4 – екологічні витрати сільського господарства (річна)
<i>Податкова звітність</i>	
податкові декларації по сплаті рентної плати за користування природними ресурсами	за забруднення та негативний вплив на навколишнє середовище
<i>Звітність за екологічними стандартами</i>	
– вид екологічних проблем галузі тваринництва; – показники викидів галузі (наприклад, CO ₂), вплив господарства на ці показники; – виконання загальнодержавних законів та програм щодо природоохоронних заходів у галузі тваринництва; – надання відповідної інформації про потенційно серйозні екологічні проблеми галузі тваринництва на локальному рівні; – матеріально-фінансові наслідки вжиття екозахисних заходів у тваринництві.	

Джерело: адаптовано автором підхід В. Жука, Ю. Штик, М. Щуренко [5, с. 22, 15, с. 236]

ми дійшли висновку, що метою екологічного обліку є врахування екологічних аспектів та інформаційної складової частини діяльності підприємства (відображення їх у звітності), що забезпечить користувачів інформацією (внутрішніх та зовнішніх), необхідною для прийняття оперативних, неупереджених, оптимальних, правильних управлінських рішень у галузі тваринництва. На нашу думку, це дасть можливість повноцінно використовувати екологічно безпечні технології виробництва тваринництва, враховувати ризики, які з ним пов'язані, а також вправно управляти сільськогосподарським підприємством у нових соціально-економічних умовах господарювання в аграрному секторі економіки.

Вважаємо, що описаний вище підхід забезпечить підвищення уваги та зацікавленість користувачів інформації у проблемах екологічного обліку в тваринництві.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вороновська О. Сутність і розвиток екологічного обліку. *Галицький економічний вісник*. 2011. № 2(31). С. 195–200.
2. Голов С. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 522 с.
3. Голов С. Бухгалтерский учет: воспоминание о будущем. *Бухгалтерия*. 2005. № 29 (652). С. 11.
4. Гусаковская Е. Учет расходов на природоохранную деятельность. *Бухгалтерский учет*. 2004. № 22. С. 22–26.
5. Жук В. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві. *Агроекологічний журнал*. 2012. № 2. С. 18–23.
6. Жук В. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки : монографія / ред. О. Аврамчук. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2009. 648 с.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 27.03.2020).
8. Кирсанова Т., Кирсанова Е., Лукьянихин В. Экологический контроллинг – инструмент экомеджмента. Сумы : ОАО «СОТ» ; Козацький вал, 2004. 223 с.
9. Кожухова О. Экологический учет и экологический контроллинг: взаимосвязь и интеграция. *Управление экономическими системами*. 2012. № 3(39). С. 112–113.
10. Максимів Л. Екологічний облік: проблеми формування та перспективи застосування. *Вісник САДУ: Економіка та менеджмент*. 2001. С. 123–129.
11. Морозова Е. Классификация затрат на природопользование и охрану окружающей среды. *Современные наукоемкие технологии*. 2007. № 9. С. 40–41.
12. Муруева Э. Экологические аспекты бухгалтерского учета (на примере лесного сектора экономики) : дисс. ... канд. экон. наук. Санкт-Петербург, 2007. 282 с.
13. Саенко К. Учет экологических затрат. Москва : Финансы и статистика, 2005. 376 с.
14. Чхутиашвили Л. Экологический бухгалтерский учет в российских организациях в рыночных условиях хозяйствования. *Управленческий учет*. 2012. № 11. С. 69–78.
15. Штик Ю., Щуренко М. Екологічний облік: об'єкти, методи та звітність. *Соціальна економіка*. 2018. Вип. 56. С. 233–239.
16. Integrated Environmental and Economic Accounting – United Nations, European Commission, International Monetary Fund Organization for Economic Cooperation and Development World Bank, 2003. 598 p.

REFERENCES:

1. Voronov's'ka O. (2011) Sutnist' i rozvitok ekologichnogo obliku [The essence and development of environmental accounting]. *Galic'kiy ekonomichniy visnik*, no. 2(31), pp. 195–200.
2. Golov S. (2007) Buhgalters'kiy oblik v Ukraini: analiz stanu ta perspektivi rozvitku [Accounting in Ukraine: Analysis of the State and Prospects for Development]. Kyiv : Centr uchbovoy literaturi. (in Ukrainian)
3. Golov S. (2005) Buhgalterskiy uchet: vospominanie o budushchem [Accounting: Remembering the Future]. *Buhgalteriya*, no. 29 (652), pp. 11.
4. Gusakovskaya E. (2004) Uchet raskhodov na prirodookhrannuyu deyatel'nost' [Accounting for environmental expenditures]. *Bukhgalterskiy uchet*, no. 22, pp. 22–26.
5. Zhuk V. (2009) Ekologichni aspekti buhgalters'kogo obliku v agropromislovomu virobnictvi [Environmental aspects of accounting in agro-industrial production]. *Agroekologichniy zhurnal*, no. 2(31), pp. 195–200.
6. Zhuk V. (2009) Kontseptsiya rozvitku bukhgalters'kogo obliku v agrarnomu sektori ekonomiki [Concept of development of accounting in the agrarian sector of the economy]. Kyiv : NNTs "Institut agrarnoi ekonomiki" UAAN. (in Ukrainian)
7. Verhovna Rada Ukraini (1999) Zakon Ukraini "Pro buhgalters'kiy oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini" [7. The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine"], no. 996-XIV, 16 July 1999. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (accessed: 27 March 2020).
8. Kirsanova T., Kirsanova E. and Luk'janihin V. (2004) Ekologicheskij kontroliing – instrument ekomenedzhmenta [Ecological controlling – environmental management tool]. Sumy : PJSC "SOT" ; Kozac'kiy val. (in Ukrainian)
9. Kozhukhova O. (2012) Ekologicheskij uchet i ekologicheskij kontroliing: vzaimosvyaz' i integratsiya [Environmental accounting and environmental controlling: correlation and integration]. *Upravlenie ekonomicheskimi sistemami*, no. 3(39), pp. 112–113.
10. Maksimiv L. (2001) Ekologichniy oblik: problemi formuvannya ta perspektivi zastosuvannya [Environmental accounting: problems of formation and prospects of application]. *Visnik SADU: Ekonomika ta menedzhment*, pp. 123–129.
11. Morozova E. (2007) Klassifikatsiya zatrat na prirodopol'zovanie i okhranu okruzhayushchey sredy [Classification of costs for environmental management

and environmental protection]. *Sovremennye naukoemkie tekhnologii*, no. 9, pp. 40–41.

12. Murueva E. (2007) *Ekologicheskie aspekty buhgalterskogo ucheta (na primere lesnogo sektora ekonomiki)* [Environmental aspects of accounting (for example, the forest sector)] (PhD dissertation), Sankt-Peterburg.

13. Saenko K. (2005) *Uchet ekologicheskikh zatrat* [Accounting for environmental costs]. Moscow : Finansy i statistika. (in Russian)

14. Chhutiashvili L. (2012) *Ekologicheskij buhgalterskij uchet v rossijskix organizacijah v rynochnyx*

usloviyah hozyaystvovaniya [Ecological Accounting in Russian Organizations in Market Economy]. *Upravlencheskij uchet*, no. 11, pp. 69–78.

15. Shtik Yu., Shchurenko M. (2018) *Ekologichnij oblik: ob'ekti, metodi ta zvitnist'* [Environmental Accounting: Objects, Methods, and Reporting]. *Social'na ekonomika*, no. 56, pp. 233–239.

16. *Integrated Environmental and Economic Accounting* (2003) United Nations, European Commission, International Monetary Fund Organization for Economic Cooperation and Development World Bank.